

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

КОЛЕСНІКОВА М. В.,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки
(Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету)

СОКОЛОВА В. В.,
магістрант
(Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету)

УДК 351.854

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАУКИ**

Стаття присвячена загальній характеристиці державної політики у сфері науки в контексті євроінтеграційних процесів. Проаналізовано процес формування національної стратегії у сфері науки й інноваційної діяльності. Визначено зарубіжний досвід державного регулювання наукової діяльності, а також можливості його застосування для України.

Ключові слова: державна політика, дослідження, інновації, наука, наукова діяльність.

Статья посвящена общей характеристике государственной политики в сфере науки в контексте евроинтеграционных процессов. Проанализировано процесс формирования национальной стратегии в сфере науки и инновационной деятельности. Определено зарубежный опыт государственного регулирования научной деятельности, а также возможности его применения для Украины.

Ключевые слова: государственная политика, исследования, инновации, наука, научная деятельность.

The article is devoted to the general characteristic of state policy in the field of science in the context of European integration processes. The process of forming a national strategy in the field of science and innovation was analyzed. It was determined the foreign experience of state regulation of scientific activity, as well as the possibility of its application for Ukraine.

Key words: state policy, research, innovation, science, scientific activity.

Вступ. Зважаючи на те, що нині в Україні розпочата значна кількість реформ, зокрема й у науковій та інноваційній сферах, актуалізується питання щодо якісного забезпечення державної політики у вищезазначених сферах. Це зумовлено також і тим, що наукова сфера в Україні перебуває у постійному розвитку та пошуку оптимальних шляхів удосконалення. Важливу роль відіграє у цьому саме процес європейської інтеграції, а також наближення й імплементація її найкращих стандартів. Це актуалізує проведення дослідження забезпечення державної політики у сфері науки в Україні, а також вивчення зарубіжного досвіду.

У контексті євроінтеграційних процесів науковці все частіше досліджують питання забезпечення державної політики саме у зарубіжних країнах. Проте увагу також зосереджують і на питаннях вітчизняної державної політики. Зокрема, державна політика у науковій сфері була предметом розгляду науковців Т. Бологіб, В. Будкіна, Н. Васильєвої, Т. Вітренко-Хрустальнової, М. Гаман, Д. Гут, Р. Кропивницького, Т. Луценко, С. Мосьондза, Н. Христинчен-ко, Н. Шелубського, О. Ядранської та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає у комплексному дослідженні та характеристиці забезпечення державної політики у сфері науки, а також пошуку можливостей імплементації зарубіжного досвіду для України.

Результати дослідження. Наука займає важливе місце у розвитку сфер суспільного життя країни в цілому. Питання якісного забезпечення, формування та реалізації державної політики у науковій сфері актуалізується у зв'язку з відсутністю чіткої стратегії у вищезазначеній сфері, т. зв. *policy of non-police*. Проте необхідно акцентувати увагу на тому, що за останні роки Україною зроблені значні кроки у напрямку вдосконалення державного регулювання у сфері науки, зокрема це: прийняття нової редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; підписання Угоди про Горизонт – 2020, а також підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. У свою чергу, важливе місце займає і Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 р.

У зв'язку із вищевикладеним постає необхідність у чіткому визначенні категорії «державна політика у сфері науки». С.О. Мосьондз визначає державну політику у сфері науки як інтегративний теоретично-практичний правовий інститут, який охоплює всю множину наукових досліджень і в цьому сенсі є універсальним [1]. Проте найбільш доцільним є положення щодо визначення державної політики у сфері науки О. Динкіна, який пропонує її розуміти як систему цілеспрямованих заходів, що забезпечують комплексний розвиток науки, впровадження наукових результатів в економіку країни, що визначає мету, напрямки та форму діяльності органів державної влади в галузі науки і реалізації досягнень науки [2, с. 53]. На нашу думку, саме це визначення охоплює усі важливі складові елементи державної політики та відображає її суть і мету. Загалом, сучасна цивілізація перетворила науку на необхідний компонент суспільства, соціальної системи, і тому здійснення певної політики стосовно науки стало одним із ключових напрямів діяльності держави, ігноруючи який, вона перестала відповідати своєму соціальному призначенню [3, с. 85]

На нашу думку, саме створення нової системи управління та фінансування наукової сфери є пріоритетними діями у реформуванні національного наукового простору, що дозволить вивести його на якісно новий рівень та інтегрувати в європейський науковий і дослідницький простір. У Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 р., затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2017 р., визначені такі основні проблеми наукової сфери України:

- недостатні обсяги фінансування;
- відсутність реальної фінансової автономії наукових установ у частині використання власних коштів;
- відсутність координації між органами державної влади, наукою, бізнесом і громадянським суспільством під час вирішення стратегічних питань розвитку наукової сфери;
- застаріла дослідницька інфраструктура;
- відтік висококваліфікованих кадрів, зокрема молодих вчених;
- несистемність дій у напрямі інтеграції України до європейського дослідницького простору та системного використання його можливостей [4].

Вирішення цих основоположних проблем у сфері вітчизняної науки дозволить вивести її на новий рівень розвитку та функціонування. Аналізуючи положення нової редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», доходимо висновку, що його метою є врегулювання відносин у науковій і науково-технічній сферах, а також створення умов для підвищення ефективності наукових досліджень. На нашу думку, одним із позитивних моментів прийняття цього Закону у новій версії є створення Національної ради з питань розвитку науки і

технологій, на яку буде покладено роль єдиного координаційного центру з формування стратегічного бачення розвитку вітчизняної науки [5]. Саме це дозволить розв'язати й усунути одну з найголовніших проблем – відсутність координації між органами державної влади, науковою спільнотою, бізнесом і громадськістю, а також сприятиме підвищенню результативності й ефективності бюджетного фінансування. Саме Національна рада з питань розвитку науки і технологій наділена повноваженнями щодо визначення стратегічних орієнтирів і ключових принципів державного управління науковою діяльністю в Україні.

У цілому, якщо розглядати питання формування та реалізації державної політики у сфері науки, то відповідно до Розділу IV вищезгаданого Закону суб'єктами державного регулювання й управління у сфері наукової діяльності є:

- Верховна Рада України (ст. 39);
- Президент України (ст. 40);
- Кабінет Міністрів України (ст. 41);

– центральні органи виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику – Міністерство освіти і науки України (ст. 42) [5].

Раніше до цього переліку також відносили і Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, основним завданням якого була саме реалізація державної політики у сфері наукової діяльності. Проте Уряд реорганізував вищезазначене Агентство, створивши центральний орган виконавчої влади з реалізації політики у сфері електронного урядування – Державну службу з питань електронного урядування. У свою чергу, питання, пов'язані з управлінням наукою, були повернуті до Міністерства освіти і науки України, що дозволило певним чином поступово розвивати структуру наукових досліджень.

Однак необхідно наголосити, що вищеперераховані суб'єкти є саме суб'єктами державного регулювання й управління у сфері наукової діяльності. Це зумовлено тим, що Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» у ст. 4 надає такий перелік суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності:

- наукові працівники;
- науково-педагогічні працівники;
- аспіранти;
- ад'юнкти і докторанти;
- інші вчені;
- наукові установи;
- університети;
- академії;
- інститути;
- музеї;
- інші юридичні особи незалежно від форми власності, що мають відповідні наукові

підрозділи;

- громадські наукові організації [5].

Таким чином, необхідно чітко розмежовувати суб'єктів наукової діяльності, а також суб'єктів державного регулювання й управління у сфері наукової діяльності.

Аналізуючи міжнародний досвід забезпечення державної політики у науковій сфері та можливості його імплементації в Україні, слід зазначити таке. Нині за кордоном все більшої популярності набувають т. зв. наукові парки. Вони є своєрідними організаціями, що включають сукупність науково-дослідних установ та організацій, які займаються вивченням проблем у певній сфері наукової діяльності, вивчають економічні та соціальні потреби на певному етапі розвитку держави, розробляють шляхи удосконалення техніки та технологій виробництва, досліджують нові технології виробництва, що сприяє модернізації виробництва та виходу товарів на світовий ринок [6]. Відповідно до даних Міністерства освіти і науки України нині у нас діє близько 24 наукових парків, серед яких: корпорація «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка»; корпорація «Науковий парк Миколаївського національного аграрного університету «АГРОПЕРСПЕКТИВА»; науковий парк «Наукоград – Харків»;

науковий парк Національного університету біоресурсів і природокористування «Стале природокористування та якість життя»; Товариство з обмеженою відповідальністю «Науковий парк Київського національного економічного університету». Створення та функціонування таких парків свідчить про те, що Україна намагається впроваджувати досягнення зарубіжних країн задля переведення наукової діяльності на якісно новий рівень.

У свою чергу, порівнюючи державну політику у сфері наукової діяльності України та зарубіжних країн, Р.С. Кропивницький зазначає таке:

– наукову діяльність здійснюють державні науково-дослідні установи, заклади вищої освіти, а також наукові підрозділи підприємств приватних форм власності, в т. ч. великих фірм і корпорацій;

– уряди науково розвинутих країн світу здійснюють на державному рівні регулювання наукової діяльності, використовуючи для цього суто фінансові механізми;

– методи роботи установ, що здійснюють наукову діяльність, базуються на постійності, незалежності, самостійності, автономності, відкритості та високих наукових стандартах;

– загальною світовою тенденцією науково-технічного прогресу є створення великих науково-виробничих об'єднань (технологічних, наукових парків, технополісів);

– важливим елементом регулювання наукової діяльності є система оцінювання ефективності реалізації державної політики у галузі науки [7, с. 139].

На нашу думку, саме намагання України щодо наближення наукової діяльності та науки в цілому до міжнародних стандартів можливе шляхом «запозичення» світового досвіду провідних країн світу. Досвід цих країн доцільно імплементувати саме для удосконалення державної політики у сфері наукової діяльності України.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши вищевикладене, робимо висновок про те, що в контексті реформ у науковій сфері актуалізується питання відновлення статусу вітчизняної науки. Це дозволить вивести її на якісно новий рівень, підвищити та закріпити місце України у світовому науковому просторі. У свою чергу, вищезазначене сприятиме припиненню масового відпливу висококваліфікованих кадрів, а також підвищенню статусу наукових і науково-педагогічних працівників. Все це можливо досягти шляхом перезавантаження усієї системи управління та фінансування наукової сфери із чітким дотриманням тих напрямків, які були закладені в основу реформаторських рішень. У цілому роль державної політики у сфері науки повинна зводитися до: визначення стратегії розвитку наукової діяльності, розробки нормативно-правового забезпечення, реалізації наукових програм, забезпечення фінансування в обсягах, реально необхідних для будь-якого рівня науки.

Список використаних джерел:

1. Мосьондз С.О. Гносеологічні засади державної політики у сфері науки. Часопис Академії адвокатури України. 2013. № 18.
2. Дынкин А. Наука и государственная научная политика: теория и практика. Москва: Наука. 1998. 268 с.
3. Мілова Т.М. Нормативно-правові гарантії конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості в Україні. Часопис Київського університету права. 2007. № 3. С. 82–88.
4. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 р. та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 р.: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2017 р. № 275-р / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>.
5. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#n327>.
6. Христинченко Н. Міжнародно-правовий аспект розвитку наукової діяльності в зарубіжних країнах. Актуальні проблеми правознавства. 2017. № 2 (10). С. 46–50.
7. Кропивницький Р.С. Державне регулювання та розвиток наукової діяльності: зарубіжний досвід та можливості для України. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 10. С. 135–140.

